

pád-kori temetkezések alatt római kori meszesgödört bontottunk ki. A temető melletti települést kutatóárok-
kal vizsgáltuk, itt két avar kori leletanyaggal keltezett ár-
kot és egy ezeket átvágó Árpád-kori vermet tártunk fel.

Az ásatáson részt vett: Váczi Gábor régészhallgató
(ELTE RI.)

KULCSÁR MIHÁLY

15. Bába, Klastromvölgy

(Tolna megye) *LT; Kk*

Dr. Sümegi József, a bábászéki gimnázium igazgatójá-
nak bejelentése nyomán, a Bába DNy-i részén találha-
tó Klastromvölgyben egy félig kivájt pincejárt oldalá-
ban két, félig elpusztított kelta kemencét tártunk fel.
A kemencéktől É-ra, a középkori alapokon álló Szent
Vér templomtól D-re, az apátságához tartozó középkori
melléképület alapozását figyeltük meg a partoldalban
és 14–15. századi kerámiát gyűjtöttünk.

ÓDOR JÁNOS GÁBOR

16. Bába, Régitemető-völgy

(Tolna megye) *LT; N; Á; Kk; Kú*

Bába község középső részén, partoldal megerősítő
munkálatok során a szakirodalomból is ismert lelőhe-
lyet megbolygatták. A véglegesen az 1800-as évek ele-
jén lebontott alsóbáti középkori plébániatemplom ter-
ületén végzett hitelesítő ásatásunkon elsősorban
alaprajzi kutatásokat végeztünk. Kiderült, hogy a 12.
században épült kisméretű, patkó alakú apszissal ren-
delkező templomot a 15. század elején nagyméretű,
aszimmetrikus poligonális szentélyű templommá alakí-
tották át. A templom körüli temető sírjaiból hármat
tártunk fel. Ebből az egyik a 12. századi templom hajó-
falának alapozása alatt volt részben, ami az első téglá-
templom előtti temető létét igazolja a területen. A ké-
sőbbi templom omladékában több töredékes faragott
homok- és mészkövet találtunk (bordatöredékek, ab-
lak- és ajtókeret töredékek).

A 15. századi templom alapfala alatt egy 4–5. szá-
zadi gödör részletét tártuk fel. Leletanyaga sűrű ko-
rongolt kis tál, besimított edény töredéke. A templom
körzetében fémkeresővel végzett kutatás során szór-
ványként mintegy negyven darab középkori érmét (I.
Lászlótól I. Ferdinándig) és két kelta pénzt találtunk.

ÓDOR JÁNOS GÁBOR

17. Berekböszörmény, Református templom

(Hajdú-Bihar megye) *Á; Kk*

Folytatódott a késő román – kora gótikus templom dé-
li oldalán a műemléki ásatás. Megkezdődtek a külső
helyreállítási munkák, melynek során, a nyugati falon

előkerült a harmadik, befalazott kora gótikus ablak, az
É-i oldalon pedig a 11. századi rotunda felmenő falá-
nak egy szakasza.

M. NEPPER IBOLYA

18. Békés, Borosgyáni Homokbánya

(MRT 10. k. 11/145.)

(Békés megye) *Sza, Á*

1997. őszén leletbejelentés alapján szarmata kori sír-
részlet került kibontásra a homokbánya bővítésre
szánt területén. 1998. május 11–június 5. között ezt a
kitermelésre szánt mintegy 1800 m²-nyi területet tár-
tuk fel leletmentés keretében. Szarmata település táro-
ló helyeit, személgödreket, a településnél kissé későbbi
(abba beleásott) szarmata temetőrészletet és szarmata
anyaggal kevert Árpád-kori objektumokat találtunk.
A feltárt sírokból egy női sír tartalmazott jelentősebb
leleteket: fülbevaló-pár, bronz torques, gyöngysor, ket-
tős huzalkarperec került elő. A lelőhely déli irányban
még folytatódik, ott azonban homokkitermelés terve
nem veszélyezteti, arra a részre a leletmentés nem ter-
jedt ki.

S. TURCSÁNYI ILDIKÓ

19. Békéscsaba, Degré utca

(Békés megye) *Sza*

Békéscsaba belterületén, a Degré utca 22. számú ház
kertjében, csatorna ásása közben sír került elő. Kiszál-
lásunk során már csupán egy gyermekváz lábcsontjait
sikerült eredeti helyzetükben megtalálni. A hányóba
kidobott és összegyűjtött csontokon kívül egy kézzel
formált, kis edény töredékeit is átadták a munkások,
amely állításuk szerint a váz mellett feküdt. A tájolás
és az edény alapján a sír feltételezhetően szarmata kori
volt.

GYUCHA ATTILA

20. Békéscsaba, Kórház

(Békés megye) *N*

Békéscsaba belterületén, a Kórház előtt, új gyógyszer-
tár építése során csontvázakra bukkantak. Leletmen-
tésünk során 3 sír nyomait találtuk meg. Egyik sírunk
csak kis mértékben sérült (1. sír), ebben a test külön-
böző részein talált gyöngyök mellett a koponyánál
bronz karika töredékét és egy kétoldalas, díszített
csontfésűt találtunk. Emberi vázcsontok voltak a kö-
zeli hányóban, innen szórványként egy tömbbe korro-
dálódott vaskés hegyet, fenőkövet és kovát találtunk,
szenes anyag nyomainak kíséretében. Harmadik vá-
zunk szintén erősen rongált volt, eredeti helyzetben a
koponya alatti rész volt, ezt azonban a váz felett köz-

vetlenül álló épület miatt kibontani nem tudtuk. A rítus és a csontfésű alapján a sírok korát a 4. század vége – 5. század első fele közötti időszakra tehetjük.

GYUCHA ATTILA – MEDGYESI PÁL

21. Bodoglár, Kóhalom

(Bács-Kiskun megye) *Á; Kk*

1998-ban befejeztük az előző évben megkezdett templom feltárását. A templom eredeti nagysága kb. 11×6 m. Alapozó árkainak legnagyobb mérhető szélessége 120 cm volt. Nyugaton sarokpillérek erősítették a templom falát. Szentélye félköríves. A templom falát későbbi gödrökkel és falkutató árkokkal kibányászták. A nyugati és az északi fal keleti felén, illetve a szentély északi részén sikerült megfigyelnünk a templom eredeti alapozását. A templom alapozását mészbe oltott réti mészköves réteg alkotta, falai téglából épültek. Az építési technikák alapján a templomot a 13–15. századra datálhatjuk.

A templom belsejében és körülötte sírok helyezkedtek, melyek nagy része bolygatott volt a későbbi kő- és homokbányászó, valamint „kincskereső” gödrök által. A sírok leletanyaga nagyon gyér, a kevés koporsószeg- és dísz alapján a temető a templommal lehetett egykorú. Erre utal az, hogy a sírok tájolása megegyezik a temploméval. Néhány sír esetében azonban a templom pusztulása utáni temetést tételezhetünk fel.

GALLINA ZSOLT

22. Bodrog-Bü, Temető-dűlő

(Somogy megye) *M; Á; Kk*

1979–1983 között folytattunk a nemzetségi és az ispánsági központok országos tématervének keretében régészeti feltárásokat a somogyi Bodrog község büi területén. Ennek során feltártunk az ún. Török dombon egy nemzetségi monostort és a tőle É-ra lévő, szorosan hozzá tartozó Árpád-kori települést. Velük szemben, kb. 50 méterrel Ny-ra ugyancsak egy Árpád-kori település ház- és kemencemaradványai kerültek elő. A Pogányvíz másik, DK-i dombján találtuk meg Bő falu 12–16. századi templomát a temetőjével. A falu elpusztult középkori lelőhelye a vízfolyás DNY-i dombján, a templommal szembeni völgy lejtőjén húzódott. Az általunk feltárt 11–16. századi lelőhelyek a Bő nemzetség kegyúri monostorával, a Szent Kereszt prépostsággal, illetőleg a hozzá tartozó szolgálonépi településsel és a Bő falu templomával, településével azonosíthatók. Tehát a nemzetségi központ Bő nevű faluját ugyancsak meghatározhattuk.

Ezek a lelőhelyek feltételezhetően – az Anonymus által is emlegetett – Ősbő vezér somogyi leszármazottainak az itteni telephelyéhez, esetleg központjához

tartozhattak. A Bő nemzetség somogyi családaira: a Sörnyeire, a Létaira, Szőcsényire, Kürtösire, Lakira már 13. századtól vannak írásos forrásadatok is.

Először 1983-ban összegeztük a Somogy megye középkori vasművességével kapcsolatos adatokat. 1988-ban indultak meg – Gömöri János és Költő László vezetésével – a somogyi honfoglalás- és középkori vasolvasztó telepek feltárásai (Somogyfajsz, Somogyvámos, Gyümölcsény).

1988-ban lelőhelyeinktől K-re, a mai temetőtől 170 méterre lévő szántás dombján – Stamler Imre iskolaigazgató bejelentése nyomán – egy nagyobb vaskohó-telep maradványait rögzíthettük. A terület leletmentésére tíz éves szünet után került sor. Stamler Imre szorgalmazására 1996-ban létrejött a Dunaferri-Somogyország Archeometallurgiai Alapítvány, valamint az a somogyfajsi Őskohó Múzeum, amelyben egy 10. századi vasolvasztó műhely látható.

1998-ban – Költő László és Stamler Imre segítségével – egy 7,5×5 méteres szelvényben végeztünk régészeti leletmentést. Már a felső humuszrétegben is nagyon sok fúvócsőtöredék, salak- és ércmaradvány, valamint Árpád-kori kerámiatöredék került elő. Szelvényünk ÉK-i sarkától DNY-ra 3,9 méterre került elő az 1. számú kohó 12,5 cm-es kürtője. Belső ép részének kibontása után egy 49 cm mélységig tartó, teljesen ép kohó jutott a napvilágra. Az 1. számú kohóval szemben kibontottuk a munkagödör területét is. Feltártuk a kohó kivezető nyílását. A kohó alja patkó alakú, mellfalazata egyenes. A nyílása közelébe került egy régibb kohó alja, salakkal együtt. Az 1. számú kohótól ÉK-re, 1,36 méterre megtaláltuk a 27. majd attól DK-re 64 cm-re a 3. számú kohót. Ezek felső kürtő mérete 16,5 cm-es átmérőjű, míg magasságuk 64 cm-es volt. A kohók előtt jelentkezett az ún. munkagödör feltja is, amelynek bontását rétegesen végeztük. Ennek során ugyancsak nagyon sok fúvócsőtöredék került a napvilágra. A szelvény ÉNy-i sarkától másfél méterrel K-re két – fúvócsövekkel rendelkező – mellfalazat maradványa jutott a felszínre. Tőlük 1 méterrel DNY-ra bontottuk ki a 4. számú, a kürtőnél felül 15 cm-es átmérővel rendelkező és 67 cm-ig lenyúló, teljesen ép kohót.

A három napos leletmentés során a 4. számú kohótól DK-re még átmetsztük a munkagödört is. Legfelül (a már elbontott humuszréteg, illetőleg a törmelékes szint alatt) egy agyagos törmelékes, alatta égéscsíkos, majd újból agyagos, törmelékes feltöltés, és az alatt egy sárga agyagréteg húzódott. Világosan megállapítható tehát, hogy egy nagyobb kiásott gödör agyag partfalába építették be a kohót, illetőleg körben a kohókat. Ezek teljesen a – Gömöri János által feltárt – somogyfajszai kohókkal megegyező típusúak. Korukat a szelvény É-i felében előkerült piros színű dupla hul-